De Nieuwe Ooster

‘De wandeling’: tijd voor een goed gesprek

Filosoferen over park- en begraafplaatsinrichting tijdens rondgang over ’s lands mooiste begraafplaats

Martin Efdee van de gemeente Rijswijk en Martin Tijdgat en Frank Peters van de gemeente Wijdemeren kregen op begraafplaats De Nieuwe Ooster in Amsterdam een rondleiding van de boomverzorger aldaar, Johan Mullenders. Er ontspon zich een filosofische discussie over de inrichting van parken en begraafplaatsen, ook al is De Nieuwe Ooster onmogelijk te vergelijken met de gemiddelde gemeentelijke begraafplaats.

Auteur: Santi Raats

Mullenders heeft genoeg stof voor een rondleiding van dagen achtereen, maar Efdee, Tijdgat en Peters blijven alleen de middag. Ze komen diversiteit opsnuiven en ideeën opdoen, voor hun eigen parken en begraafplaatsen.

Efdee over zijn eigen gemeente, Rijswijk: ‘Ik ga goed letten op bijzondere texturen en vormen. De lindeboom is typerend in het beeld van Rijswijk. Heel mooi, maar wel een beetje monotoon.’

Begraafplaats als arboretum

De Nieuwe Ooster, uit 1892, is bijna nergens mee te vergelijken: het terrein is 33 hectare groot en bevat 750 verschillende boomsoorten en houtachtigen. De architect ervan is Leonard Springer, die meer dan 600 parken ontwierp, dertien begraafplaatsen maakte en er zes renoveerde. Mullenders, lid van de Nederlandse Dendrologische Vereniging, trof bij zijn aanstelling 162 boomsoorten aan, en begon met de uitbreiding van het arsenaal toen hij werd geïnspireerd door een zakdoekjesboom in arboretum Trompenburg. In 2007 richtte hij stichting Arboretum De Nieuwe Ooster op, waar mensen bijzondere bomen kwijt kunnen, bijvoorbeeld in de vorm van een herdenkingsboom, die opgroeit met de as van de overledene, of een gesponsorde boom. Beleidskader daarbij is dat nieuwe bomen slechts een paar keer in het arboretum mogen voorkomen en dat nieuwe boomsoorten een bijzondere toevoeging moeten zijn. Schenkingsbomen koopt de stichting zelf in,

onder andere bij boomkwekerij Ebben. Mullenders houdt bij de aanplant algemene parkrichtlijnen aan: een kwart evergreens, zoals coniferen, en driekwart bloemdragende en bladverliezende bomen of heesters. De gemeente Amsterdam verzorgt de begraafplaats. 'Mooie boomspiegels beschermen de bomen het beste', aldus Mullenders. Mullenders beheert de bomenverzameling volgens de regels die gelden voor een arboretum. De bomen vormen een verzameling in een tuin of park, er is een collectielijst, de bomenverzameling heeft educatieve waarde, bijvoorbeeld door de naambordjes ernaast, de bomenverzameling wordt wetenschappelijk benaderd door boombeheerders, -verzorgers en –kwekers en er is altijd een beheerder aanwezig. De stichting stuurt per jaar vijf nieuwsbrieven de wereld in.

Verzamelaar

Het antwoord op de vraag of Mullenders een historicus is of een verzamelaar, blijkt al gauw uit zijn grote enthousiasme voor zijn bomenverzameling. Hij knikt bevestigend: 'Ik ben een echte verzamelaar. Sortiment is mijn hobby. Daarbij heb ik de oude lijnen weleens uit het oog verloren. Ik vind dat niet erg. Met dit arboretum wil ik mensen soorten laten zien die nieuw voor hen zijn, ze enthousiast maken voor sortiment. Je zou kunnen oordelen dat het hier een ratjetoe is, maar ik noem het liever verrassend: je kunt hier zomaar een prachtige *Parrotia persica* 'Bella' tegen het lijf lopen!'

Historicus

Efdee: 'Ik zie ons bomenbestand als een gemeentelijke bomencollectie, die we onderhouden met behulp van de buurt. In ruil vragen wij aan de burgers te vertellen wat ze – binnen de gemeentelijke kaders – het liefst voor hun deur zien staan.' Toch kijkt hij tegen zijn eigen bomenbestand duidelijk anders aan dan tegen het historische erfgoed van De Nieuwe Ooster. Licht fronsend met zijn wenkbrauwen loopt hij met Mullenders naar een laantje coniferen. 'Ze zijn uitgelopen. Betreft het hier een probleemlaantje ten opzichte van het oorspronkelijke ontwerp?' Hier in Amsterdam toont Efdee zich eerder een historicus. Hij vertelt dat hij zich al enige tijd in een studiegroep verdiept in de nalatenschap en de ideeën van landschapsarchitecten als de familie Zocher, maar ook Leonard Springer. Efdee heeft de opleiding tot tuin- en landschapsconservator gevolgd. De Rijswijkse boombeheerder wil nu met eigen ogen proberen de 'lijnen' van de meester te herkennen. 'De kronkelende paden zijn echt een kenmerk van Springers stijl', legt hij uit tijdens een minicollege. 'En die twee eiken zijn hier bewust geplant.' Hij wijst verder, voor zich uit: 'Er zit symboliek in Springer-bomen. Sommige verwijzen naar de bergen. Hier omarmen de evergreens dit grafplekje. Vakindeling heeft bij Springer een duidelijke voor- en achterkant. Hij dacht in volwassen bomen, hij dacht vooruit.' Mullenders legt uit dat zijn besluit tot creatieve vrijheid niet lichtzinnig genomen is: 'In Wageningen is het archief van Springer. Er zijn wel ontwerptekeningen en bestellijstjes met boomsoorten die hij op andere begraafplaatsen en in tuinen gebruikte, maar goede beplantingstekeningen van De Nieuwe Ooster ontbreken. Hieruit zouden wij vandaag de dag kunnen opmaken waar precies welke boomsoort moet komen. Natuurlijk zien we wel wat Springer-bomen zijn, en we zien de hoofdlijnen, door de manier waarop oude bomen rond oude graven staan. Maar richtlijnen om hierop verder te borduren, zijn er dus niet. Wel spar ik regelmatig met landschapsarchitecte Melle Wierper.'

Mogelijkheden toen en nu

Als Springer in deze tijd zou leven, zou hij waarschijnlijk ook andere soorten dan in de

Mullenders leidt de gemeentes Rijswijk en Wijdemeren rond

Frank Peters

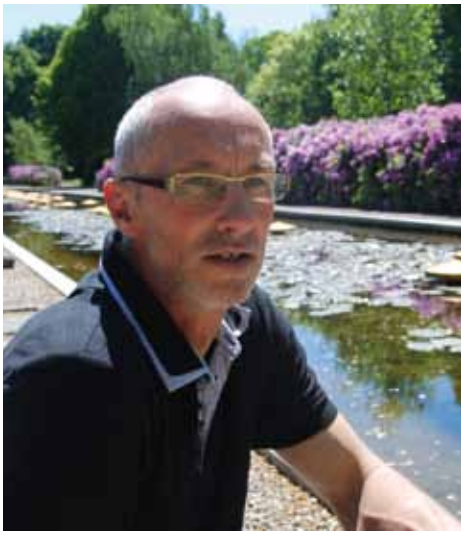

Johan Mullenders

Martin Efdee

Martin Tijdgat

oorspronkelijke aanleg aangeplant hebben, meent zowel Mullenders als Tijdgat. Beiden pleiten: 'Het is dus niet verstandig om alleen de soorten van Springer aan te planten. Bij afwezigheid van een gedetailleerd beplantingsplan moet men weliswaar in de geest van Springer de toekomst in, maar wel met de nodige ontwerpvrijheid, aangepast aan de moderne tijd. We hebben tegenwoordig zo veel meer mogelijkheden.

Het hoofddoel van Springer was om bezoekers te laten leren. Springer deed wat hij kon, maar vergeleken met nu werd hij beperkt. Tegenwoordig hebben we laagdrempelig de beschikking over een gigantisch sortiment. Het verleden en de tegenwoordige tijd zijn moeilijk met elkaar te vergelijken. Als we zijn hoofddoel in ere houden, dan doen wij óók zo veel we kunnen.'

Appels niet met peren te vergelijken

Tijdgat en Peters hebben aanzienlijk minder vrijheid bij de aankleding van hun begraafplaats. Tijdgat: 'Wij willen als gemeentelijk boombeheerder de burgers iets te bieden hebben. Maar op begraafplaatsen en dergelijke moeten we ons houden aan herkenbare variatie, die past binnen het beeld waarin mensen wonen.
Een voorbeeld: veel kleine gemeenten hebben boerenbegraafplaatsen in de dorpen liggen. Die kunnen niet te uitbundig aangekleed worden.' Zijn collega lacht: 'De architecte van onze begraafplaats was nogal gecharmeerd van één boomsoort. Dat gaat natuurlijk ook weer wat ver. Anderzijds zijn gemeentelijke begraafplaatsen vaak commercieel, in de zin dat er zo veel mogelijk graven moeten kunnen worden aangelegd. Daar houdt een architect rekening mee, en in dat beeld zoekt hij eenheid met het aanwezige groen.' Tijdgat pleit voor evenwichtig overleg tussen boombeheerder en architect, vooral als het gaat om de vormgeving van begraafplaatsen. 'Begraafplaatsen worden regelmatig opgehoogd met dood zand. Daar moet een architect geen kers op intekenen, maar eerder een *Gleditsia*. Het is de taak van de beheerder om daarin te sturen!'

'Begraafplaatsen worden regelmatig opgehoogd met dood zand. **Daar moet een architect geen kers op intekenen, maar eerder een *Gleditsia*'**

Be social
Scan of ga naar:
www.Boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-5951